

לכבוד הסיום של מסכת בבא מציעא

ליקוטי מראה מקורות בענינים שונים

משה שווערד

בענין תפילה

1. רש"י מסכת בבא מציעא דף קו עמוד א

ותגזר אומר - מה שתבקש מן היוצר יעשה, ואני לא בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחטין.

2. תוספות מסכת בבא מציעא דף קו עמוד א

לניסא זוטא מיהא חזיא קשיא - תימה מאי קשיא הא אמרן לעיל דכי אמר ליה זרעה חטין וזרעה שערי ואשתדוף דמצי אמר ליה אי זרעתה חטין הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך וכ"ש כשלא זרעה כלל דליכא הוכחה שהיה ראוי להשתדף וי"ל דשמואל מיירי כגון שאמר ליה זרע כל מה שתרצה דהשתא לא מצי למימר הוה מקיים בי ותגזר אומר ויקם לך דבסתמא לא היה מקבל הקדוש ברוך הוא תפלתו של זה שיצליח כל מה שיזרע אם לא שיעשה לו נס ולא קאמר לעיל הוה מקיים בי ותגזר אומר אלא לפי שמתפלל על מין אחד של חטין.

3. דף על הדף בבא מציעא דף קו עמוד א

מקור הדבר שאם מתפללין על דבר א', ובלא יודעים ישנו שם דבר אחר, אין התפלה מועלת - כתב במשך חכמה (פ' חקת) שהוא ממלחמת כנעני מלך ערד שהיו עמלקים ושינה את לשונו לדבר בלשון כנעני, כדי שיתפללו בני ישראל שיתן ד' את הכנעני בידם, וכיון שהם באמת עמלקים, לא היתה תפלתם נענית, ולכן הוצרכו בני ישראל להתפלל "אם נתן תתן את העם הזה וגו'".

בספרים הקדושים איתא [1] שמכאן רואים עד כמה גדול כוחה של תפלה, עד שיש לזה נפקא מינה לדינא שיכול המשכיר לומר לולא זרעת שעורים אלא חטים כאשר אמרתי לך, היתה מועיל תפלתי שאף שרובא דבאגי אשתדוף שלך לא היתה מתקלקלת מחמת תפלתי.

עוד רואים מכאן [2] שבתפלה צריך מה שיותר לפרט, דאם לא כן מאי טענת בעל הבית, היה יכול להתפלל שמה שיגדל שם יצלח, אלא כיון שחשב שיזרע שם חטה, הרי הוא מתפלל שהחטה תצלח.

וברש"י: מה שתבקש מן היוצר יעשה, ואני לא בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחיטין עכ"ל. והקשה הגאון רבי אהרן ליב שטיינמן שליט"א בספר ימלא פי תהלתך (ח"ב ע' קיד) בהקדם דברי הגמ' לעיל (נ"ט ע"א): א"ר אלעזר מיום שנחרב ביהמ"ק ננעלו שערי תפלה שנא' גם כי אזעק ואשקוע שתם תפלתי ע"כ.

ולפי"ז מאוד קשה, דהרי הגמ' כאן מדברת על הזמן דלאחר החורבן, והדין הזה נפסק (להלכה בזמן הזה) ברמב"ם וטוש"ע, וכתוב שיכול לטעון שתפלתו היתה מתקבלת, וכי מדובר בצדיק מופלג דתפלתו בודאי צריכה להתקבל, הרי מדברים גם על מחכיר וחוכר שהם חקלאים פשוטים, וכי יכול לומר שהוא מאותם אנשים שיש להם לב נשבר ונדכה שתפלתם מתקבלת, ואיך זוכה בדין בטענה כזו.

ולקמן בגמ' איתא דאליבא דשמואל כל מפקיד הי' יכול לומר לנפקד, אם היית נשאר שם, צאני לא הי' ניזוק, שהי' מקוים בי ג"ם את הארי והדוב הכה עבדך".

והנה אנחנו רגילים להבין, שזה הי' דבר גדול מאוד מה שדוד המלך התגבר על הארי והדוב, וכאן רואים שזה טענה פשוטה, דלפי שמואל אפשר לטעון כך, ורק על נס גדול שהעיוזים יביאו הדובים בקרניהם לא יכול לטעון שהי' צריך להיות.

ונראה לפרש, דהנה מבקשים בתפילות שיתקבלו ברצון, ובשמו"ע בברכת שמע קולינו מבקשים "וקבל ברחמים וברצון את תפילתנו", וכנראה ששייך, שהתפילה תתקבל שלא לרצון, ומשל למה"ד, דלפעמים אדם שלא אוהבים אותו מבקש דבר, ונותנים לו אע"פ שלא אוהבים אותו ומסתכלים עליו בכעס.

וכן בשמים יש מדרגה כזו, שהקב"ה מתחשב בתפילה וימלא בקשת המתפלל מאיזה סיבה, אע"פ שאינו מושלם לגמרי, ולפעמים זה מחשבון זכות אבות, או כיון שיהי' אח"כ טוב וכדו', וא"כ יתכן שתפילתו נמאסת ח"ו, אבל בכל זאת היא מתקבלת.

אבל זה קשה לומר דטוען שתפילתו היתה מתקבלת כיון שהוא צדיק, ולכן היו מקבלים טענה זו, וגם לא כתוב שטוען שהי' בוכה, ואז תפילתו היתה מתקבלת כי שערי דמעות לא ננעלו, אמנם זה יתכן לומר שתפילתו היתה מתקבלת מחשבונות שמים או מזכויות מסוימות.

עכ"פ שייך שתפילה תפעל במדה מסוימת, ואין ראי' שהוא אוהב להקב"ה, אע"פ שיקבל בתפילתו מה שמבקש. וע"ש עוד דברים נפלאים בענין זה.

4. רבינו בחיי דברים פרשת עקב פרק ה

(י) וברכת את ה' א-להיך. ...

וע"ד הקבלה: וברכת את ה', אין הברכה צורך הדיוט בלבד וגם אינה הודאה בלבד **אבל הוא לשון תוספת ורבוני** מלשון: (שמות כג, כה) "וברך את לחמך ואת מימך".

ויש לך להשכיל מאמר רז"ל שאמרו בבא מציעא פרק המקבל (קיד א) בסופו בענין בעל חוב: (דברים כד, יג) "ושכב בשלמתו וברכך", **מי שצריך ברכה דהיינו הדיוט, יצא הקדש שאינו צריך ברכה**, ומקשה שם בגמרא: ולא, והכתיב: ואכלת ושבעת וברכת את ה' א-להיך, אלא: ולך תהיה צדקה, יצא הקדש שאינו צריך צדקה, שכל הצדקות שלו. ביארו החכמים ז"ל בפירוש כי ההקדש צריך ברכה אבל אינו צריך צדקה, ומפורש אמרו בברכות (ז א): אמר לו ישמעאל בני ברכני, וכן במסכת שבת: (פט א) אמר הקב"ה למשה היה לך לעזרני, והוא ענין הברכה. **והנה כאשר אנו מברכים להקב"ה יש בזה תוספת רוח הקדש, וברכתנו היא סבה שיתברכו כל בריותיו ממנו, ואמרו עוד: (יבמות סד א) שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים, ואילו לא היתה הברכה והתפלה כי אם הודאה לבד למה יתאוה לתפלתן של צדיקים המועטין יותר משאר עמים רבים, והלא ברב עם הדרת מלך, אבל לשון "וברכת" ענין תוספת ורבוני, והוא מלשון ברכה הנובעת מן המקור, ולכך אנו מזכירין בתפלתנו: תתברך תתרום, וכן בלשון הקדוש: יתברך וישתבח ויתפאר ויתרום ויתנשא. ועוד מלשון בריכה וכריעה, מי שכל ברך כורע לו, וכן מצינו בספר הבהיר: (אות ד) מאי משמע דהאי ברכה לישנא דברוך הוא, שנאמר: (ישעיה מה, כג) "כי לי תכרע כל ברך", מי שכל ברך כורע לו.**

בענין גלגולים

1. רש"ש מסכת בבא מציעא דף קז עמוד א

שם מה ביאתך לעולם בלא חטא. מכאן סתירה קצת לבעלי דעת הגלגול:

2. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף קז/א

ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם מה ביאתך לעולם בלא חטא אף יציאתך מן העולם בלא חטא

3. דף על הדף בבא מציעא דף קז עמוד א

בגמ': ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך - שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם, מה ביאתך לעולם בלא חטא אף יציאתך מן העולם בלא חטא.

בספר דברי יואל להרה"ק ר"י מסאטמר זצ"ל (פר' במדבר) הביא דברי הרש"ש כאן הכותב: ומכאן קצת סתירה לדעת בעלי הגלגול ע"כ. וכתב בדברי יואל (שם): וכוונתו דמדרשו מיניה כשם שביאתך לעולם בלא חטא וכו', מוכח דלא יתכן שתהא ביאת האדם לעולם מלוכלך בעוונות, דאם לא כן מהו זה שהחליטו דביאתך לעולם בלא חטא, הלא אם בא אתה בגלגול פעם שנית, מאי פסקת דביאתו לעולם בלא חטא.

אמנם לא קשיא מידי, דהנה הברכות הכתובות בפרשה ההיא (כי תבא) מיועדות להתקיים בישראל אם יהיו משמרים תורה ומצוות בשלימות, וידוע מה שכתב הרמב"ן ז"ל (פרשת בחקתי) כי ישראל לא השיגו כל הברכות בשלימותן לא הרבים ולא היחידים, שמעולם לא היו בבחינת השלימות שיתקיימו בהם הברכות בשלימותן, עיין שם. [1] כיון שכן אף יעוד זה הכתוב ברוך אתה בבואך וגו' (האמור בפרש כי תבא) קאי על אותו הזמן שישראל יהיו בשלימות הראוי, ואזי שפיר ניתן לדרוש בהם כשם שביאתך לעולם בלא חטא וכו', שהרי אז ודאי שתהיה ביאתך לעולם בלא חטא דלא יהיה נוהג בהם ענין הגלגול כלל, והבן, עכ"ל הדברי יואל שם.

וכתב הגאון רי"ח סופר שליט"א בספרו הדר יעקב (ח"א סי' ל"ט): מודיע אני צערי לרבים, דזה רבות בשנים למעלה משלושים וחמש שנה, בראותי דברי הגאון המובהק רש"ש ז"ל, בעוניי כי רב הוא לא ירדתי כלל להבנת דבריו, ולא ידעתי אפילו "קצת" סתירה וכו', [2] כי דרשת רבותינו ז"ל מה ביאתך לעולם בלא חטא, מדובר על ביאתו הראשונה של האדם לעולם הזה, ואכן כשהנשמה באה בפעם הראשונה לזה העולם היא באה בלא חטא, אבל אם ח"ו האדם קלקל ופגם במשך חיותו וגזר הבור יתברך בחמלתו וברוב חסדיו (גלגול בגימטריא חסד), שלצורך תיקון פגמיו יחזור האדם בגלגול פעם נוספת, על זה לא דברו רז"ל בדרשתם דלעיל ברוך אתה בבואך מה ביאתך בלא חטא, ודוק.

והנה דבר זה כתבתי אצלי רבות בשנים וכנ"ל, ועכשיו חושב אני דמעיקרא לא קשיא קושיית הגאון רש"ש ז"ל, דרבותינו ז"ל באומרם ברוך אתה בבואך מה ביאתך לעולם הזה בלא חטא אף יציאתך בלא חטא, [3] יש לומר שדיברו הן על ביאתו הראשונה לעולם הזה ואפילו על חזרתו בגלגול בפעמים הבאות, אבל אין כוונתם "בלא חטא" בלא סיבת חטא, אלא כוונתם שהנשמה באה טהורה ונקיה מכל חלאה וזהמא וטומאה, אף שביאתו כעת בגלגול שני כו' מסיבת חטא שעשה בעבר בגלגול הקודם שלו, מכל מקום בביאתה לעולם הזה היא נקיה צחה וטהורה בלי שום סרך חטא ונדנדוד כל שהוא, והיינו אומרם ביאתך "בלא חטא" ואתי שפיר ודוק.

ואולי יש לכיין זאת במדרש רבותינו בדברים רבה (פ"ז ס"ה): "ברוך אתה בבואך בביאתך לעולם, וברוך אתה בצאתך ביציאתך מן העולם, אמר רבי ברכיה כתיב עת ללדת ועת למות, וכי אין אנחנו יודעין שעת הוא שאדם נולד ועת הוא שאדם מת, אלא אשרי אדם שעת מיתתו כעת לידתו, מה בשעת לידתו נקי, אף בשעת מיתתו נקי הוי" ועיין עכ"ל... [4] י"ל/נ"ל דמדבר על לידה ראשונה]

בענין עין הרע

1. מהרש"א על בבא מציעא דף מב/ב

אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי כו'. משום עין הרע של אדם כדאמרינן פ' המקבל הכל בעין א"נ שלא יהא יד השד שולט בו כדאמרינן פ' כ"ה מלתא דצייר וחתיים כו' לית לן רשותא והיינו דמייתי ליה הכא אהא דקאמר לעיל וצרת הכסף בידך אע"פ שצוררין יהיו בידך דר"ל אע"פ שצוררין ואין יד השד שולט בו יהיו בידך שלא יאבדו ע"י בני אדם וק"ל:

2. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ב/ב

היזק ראייה לאו שמיה היזק- ת"ש וכן בגינה? גינה שאני, כדר' אבא דאמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה

3. רש"י בבא בתרא דף ב/ב

אסור לאדם שיעמוד כו' - שלא יזיקנו בעין רעה:

4. בבא מציעא דף קז עמוד ב

והסיר ה' ממך כל חולי - אמר רב זה עין. ברש"י: עין רעה ע"כ.

5. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פז/א

עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא

6. דעת זקנים מבעלי התוספות בראשית פרשת וירא פרק כא

(טו) ויכלו המים. פירש"י לפי שדרך חולים לשתות הרבה. ותימ' דאמרי' במציעא דעד יעקב אבינו לא הוה חולשא. י"ל דעד יעקב לא חלה אדם מעצמו. אך זה לא חלה אלא מחמת שרה שהכניסה בו עין הרע:

7. ספר חזון איש. ב"ב ליקוטים ס' כא (ע' רנה)

כשגזר עינין מיתה צי"ב כזמן לפיכך עין רעה שגגגה מיתתן, וכעין דאמרו מגלה כ"ב צ' הא וכל גרמא ל"י, וכן ראב"י כשהגיע זמנו ליפטר מן העולם ונגזר עליו זמנו לגלו מן השמים סיבת מוחו ע"י הערת תמכוו כלב רבנו, וכן הוא עובדא דר"ח ברי דר"ח צרכה י"ח צ' ויחנן דכל שכאדם במעלה יתירה כל סגולותיו וצחיותיו יתירות, ועינו יוחר פועלת והיינו דאמר יבנו צ"י רבנו עיניהו, וכל דאמר רש"י צ' פירודא אחת כו' אשיג דכלא דינא לא מייח ח"יג, משום דשטן מקטרג בשעת הסכנה, וחדס יידון בכל יום, וגם צדין יוה"כ קובעין לפעמים להיחיו אחרי ענש העולם ולא לעשות לו נס. (סוכהדרין דף ק"ח צ').	שם יבנו צ"י רבנו עיניהו וכן נפשיה, מסודות הצריכה כי האדם צמחצתו הוא מניע גורמים לסתרים בעולם המעשה ומחשבתו הקלה חוכל לשמש גורם להרס ולחרבן של גשמים מולקים, וכדאמר פסחים י' צ' כיון דנפיש אפחזיבו שלטא צ"י עינא, וצ"י פ"ד ח' לא מסתפי מר מטיגא בישא, ושם צ' פירודא אחת יש לי ציניכס כו', ושם ק"ז ח' לא תוצין חרעא דסמיכא למחא, ובשעה שצ"י ח"ס מחפעלים על מליחות מוללחה, מעמידים את מליחות זו בצרכה, וצ"י ח"ס כולל צידי שמים וכל שלא גזר עלי צדין שמים לאצדן הדבר יולל, אבג כשגזר הדבר לאצד, מתגלגל הדבר לפעמים ע"י שימת עין תמכוו על הדבר וע"י זה הוא כלב, וכדאמר צ"י ק"ז צ' דרב סליק לצי קצרי כו' תשטן וחשעה בעין רעה, והיינו
---	--

8. ספר תורת חיים על בבא מציעא דף מב/א

אלא בדבר הסמוי מן העין. אין לפרש משום עין הרע דבסמוך גבי הולך למוד את גרנו נמי קאמר הכי ופשיטא דלא יהיב איניש עין הרע לנפשיה אלא טעמא משום דאין דרך כבוד הנס והברכה לבא אלא בסתר כדאשכחן גבי אלישע דאמר לה ובאת וסגרת הדלת בעדך וגו':

9. מהר"ל בספרו נתיבות עולם (נתיב עין טוב פרק א'):

תדע להבין מזה כי בעל עין הרע שורף בעינו ויש להזהר ולהשמר מזה, ושאר דברי' אשר שייכים לעין הרע ושנאת הבריות. ומאוד מאוד צריך האדם להזהר מעין הרע, הן הוא בעצמו כמו שאמרו במדרש (ילקוט מקץ מ"ב) שיעקב צוה את בניו שאמר להם למה תתראו לא יהיו נכנסים כולם ביחד מפני עין הרע שלא ישלוט בהם, וגם ממון שלו ישמור מעין הרע, ובפרק מקום שנהגו (פסחים נ', ב') המשתכר בקנים ובקנינים אין רואה סימן ברכה לעולם מאי טעמא משום דנפיש, שלטא בהו עינא בישא, הרי לך כי מאוד יש לשמור ממנו מעין הרע, ולכך אמרו ז"ל יצו ה' אתך את הברכה באסמיך אין הברכה שולטת אלא בדבר הסמוי מן העין, וזה מפני כח העין, ודבר זה ענין גדול ואין להאריך בזה ע"כ.

10. ספר תורת חיים על בכא מציעא דף פד/א

מה דגים שבים מים מכסין אותן ואין העין שולטת בהן. לכאורה משמע לפי שהמים מכסין אותן ואין נראה קאמר שאין העין שולטת בהן ואין נראה חזא דהרבה פעמים הדגים נראין כשהן שטיין בתוך המים ועוד דמשמע דהוי דומיא דאין העין שולטת בהן דזרעו של יוסף דהתם אף על גב שהן נראין אין העין שולטת בהן ונראה לפי שענין עין הרע הוא ניצוץ ושפע רע ומזיק היוצא מן העין ומגיע בדבר הנראה אליו ונדבק בו כענין אשה נדה כשתראה במראה מצוחצחת נראה על המראה ההוא נקודות אדומות והוא נמי על ידי רוח מסאבא בישא דשריא עליה כשמבטת בכח יוצא ממנה שפע רוח מסאבא ונדבק במראה ההוא וכן הזכירו בשרף מעופף שהוא שורף בראיתו מהאי טעמא. וכל כמה שיש הפסק בין העין לבין הדבר הנראה לו אין השפע הרע יכול להגיע אליו ולהדבק בו ולכך לא שלטא עינא בישא בדגים שבים אע"ג שהן נראין תוך המים כיון שהמים מכסין אותן ומפסיקין בין העין לכיניהם אין שפע המזיק יכול להגיע אליהם ולהדבק בהן וזה טעם מה שאסר הכתוב למנות אל ישראל לפי שהמנין שולט בו עין הרע וצוה לקבל מחצית השקל מכל אחד ולמנות השקלים אף על גב דמנין השקלים נמי כשהן מרובין עושין עין אלא לפי שאין השפע היוצא מן העין מגיע לאותן האנשים עצמן ונדבק בהן אין העין מזיק להן וזה טעם בלק שאמר לבלעם אפס קצהו תראה לפי שרצה להכניס בהן עינו הרעה אמר לו שלא יוכל שפעו הרע להגיע ולהדבק אלא במקצתן בלבד:

11. פירוש רבינו יונה על אבות פרק ב משנה יא

רבי יהושע אומר עין הרע - פי' מי שאינו שמח בחלקו ועויין את חברו העשיר ממנו מתי יעשר עושר גדול כמוהו והוא גורם רע לעצמו. ולחברו כאשר אמרו חכמי הטבע. מכל אשר לרעהו אויר עולה מן המחשבה ההוא ושורף את הדברים שעויין בהם בעיניו הרע. גם בקרבו ישרף אחר שמתאוה לדברים שאין יכולת מצוי בידו לעשות המחשבה ההיא מקלקלת גופו כי יתקצר רוחו ומוציאתו מן העולם וזהו עין הרע שאמר ר' יהושע וראיה לזה הפי' על שאמר בכאן עין הרע בלשון זכר שזהו העויין ברע. ולמעלה אמר עין רעה שפי' על מדת הכילות שלא כדברי מקצת המפרשים ויצר הרע ושנאת הבריות כמשמען מוציאין את האדם מן העולם:

בדבר הסמוי מן העין. עי' בזוה"ק (פקודי דף רכה). דבמידת מצוה אין לחשוש לעין הרע, ולכן במשכן היה הכל בחשבון, אף שאין הברכה שורה בדבר המדוד, מ"מ במדידה של קדושה תמיד מוסיפים בה ברכות כו' עי"ש. נ"יש להביא ראיה שהרי משה רבינו ברכם יהי הצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, דבמקום שיש השראת השכינה יכול הברכה לחול אף בדבר המדוד והמנוין. ויש להעיר מהא שאמרו רז"ל (תנחומא פ' תשא, ורש"י תשא לד-ג) שהלוחות הראשונות שנתנו בפומבי לפיכך שלטה בהן עיה"ר. וכן במס' סוכה (מט:) איתא, דנמשלה תורה לירך, מה ירך בסתר אף ד"ת בסתר, ופרש"י שלא להיות יושב ושונה בגובה של עיר, ולא לשנות לתלמידיו בשוק. וברש"י שם הטעם, שכבוד התורה בצנעה, ובמס' פסחים (ק"ב) פרש"י, שלא יבטלוהו עובדי דרכים. וכן מציינו בכמ"ק דלא בעי פרסומא מילתא גם במילי דשמיא. ועי' בסמוך בשם התוס' רי"ד. שוב ראיתי בנפש החיים (פלאגי) שהקשה ע"ד הזוה"ק, מהא דנשתכרו הלוחות, ועי"ש מה שתירץ. וע"ע בפלא יועץ (ערך עיה"ר).

בהדיא מדברי הזוה"ק הנ"ל. וכ"ה בהדיא בחי' הריטב"א (הישנות ד"ה אין) וז"ל, אין הברכה מצויה אלא בדבר שאין העין שולט, פי' מילתא דלית ליה נפחא ואין ניכר לעולם כדאמרי' בפסחים (נ:): המשתכר בקנים ובקנקנים אינו רואה סי' ברכה משום דנפיש נפחייהו ושלטא בהו עינא בישא, ודריש מ"אתך" דבר שהוא

אתך ואין ידוע לעולם. וכ"ה בשטמ"ק בשם תוס' שאנץ ותוס' הרא"ש. ועי' ברבינו בחי' (ריש פ' כי תשא) שהרכיב ב' הפירושים. ומה שתמה התו"ח מהולך למור גרנו, דלא יהיב איניש עיה"ר לנפשיה, ראיתי בהדיא בתוס' הרי"ד (ב"ק פג.) וז"ל, מה דכתיב (איכה ג-נא) "עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי", שאני בעצמי שמתי עיה"ר מרוב טובה שהייתי רואה לעצמי יותר ממה שהכניסו בי עיה"ר כל בנות עירי, ועיה"ר שבי שלטה בי ולקיתי וחסרתי כל אותה הטובה, שהרי מאלף ילדים שהיינו לומדי תורה וחכמה לא נשארנו כי אם שנים [עי"ש בגמ']. וכ"כ בעקידת יצחק (חזירע שער סא) לבאר הגמ' כאן שזה משום עיה"ר, ואדרבה עיה"ר יותר מוזק בדבר של אוהבו ושל עצמו [והביא ג"כ פסוק הנ"ל]. ועי' בדברינו לעיל (ל' ד"ה אי משום עינא) שהארכנו מכמ"ק שהובא להלכה חשש עיה"ר, וענינים המסתעפים מזה, ומשם תדרשנו לטובה.

כתבו בדברי תורה (מהר"ב אות נג) ובשור"ת ויצבור יוסף (סי' ב) שאם יש לא' מחלה פנימית רח"ל, או שצריך לברכת שמים בדרך מופת וכיו"ב, אין לגלותו לאחרים, ויחזיק הדבר בסוד. ועי' מש"כ בשמ"ב (ח"ד סי' קצג סק"ב) כשאביו גוזר על בנו להגיד לו מחלתו, שאין להגיד לו דלא ליתרע מזליה כו' עי"ש.

[כתב בספר כמו השחר (אות א-י) כשכבוד האשה בזוית ביתה שאינה יצאנית, מעמדת הבית וגורמת ברכה, על דרך שאמרו אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין וכו' עי"ש].

בענין שכר בעוה"ב

1. חנוכת התורה פרשת יתרו

(פד) איתא במדרש כל מה שישראל אוכלים בעולם הזה אינם אוכלים אלא בשביל שכר האמונה. ותמוה מפני מה דוקא בעבור זאת. ויש לפרש דהנה באמת קשה אמאי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא הא כתיב ביומו תתן שכרו. וצריך לומר דהא קיימא לן דאם שכר את הפועל על ידי שליח אינו עובר משום כל תלין דהבעל הבית יכול לומר אני לא שכרתיך והשליח אומר הא לא עבדת אצלי. והנה התורה ניתנה לנו על ידי שליח זה משה רבינו עליו השלום משום הכי אינו עובר משום כל תלין. והנה איתא בגמרא ובמדרש דשני דברות הראשונות אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו. אם כן לפי זה אתי שפיר דכל מה שישראל אוכלים בעולם הזה הוא מכח שכר אמונה. דהא מצות אמונה שמענו מפי הקדוש ברוך הוא בעצמו ולא על ידי שליח אם כן מחויב ליתן השכר תיכף ביומו:

2. פרדס יוסף (פר' וארא)

צט"ל מלוה זו שפוח צלגני יש שכר צה"ע. וז"פ
צקהלת (ד' ע') טובים השנים מן האחד שיש שכר טוב
בעמלם. השנים שני דברות ראשונות שהם מן האחד
השי"ת, ע"ז יש שכר צה"ע כדי שלא יעבור צה"ת.

3. דף על הדף בבא מציעא דף קי עמוד ב

בתיבת גמא (פר' משפטים) תירץ, על פי מה שמובא להלן במשנה, 'שכיר יום גובה כל הלילה, שכיר לילה גובה כל היום', והעולם הזה דומה ללילה, ולכן אפשר לגבות בכל היום שלאחריו, דהיינו בעולם הבא.

4. ספר 'עצות לזכות בדין בימים הנוראים' מהרב קרלינשטיין, דף כו

ובספר 'תולדות יעקב' על מרן הגר"י קנייבסקי זצ"ל פרק י' מובא בשם מרן זצ"ל שהק' על מה אנו מתפללים זתן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת, והרי לא מצאנו כשום מקום שמבקשים בתפילה שכר על מצוות, ותירץ מרן זצ"ל, דאין הכוונה על שכר שמקבל עבור קיום מצות הבטחון, אלא הכוונה היא על שכר מיוחד שיש בבטחון, והוא סגולה מיוחדת שיש להבוטח בה מצד עצם מציות בבטחון, ולא בתור שכר על מצות הבטחון וזהו כי ענין הבטחון הוא מציות שיהבוטח בה חסד יסובבנו, ועל שכר זה יכולין לבקש, עכ"ד.

5. כלי יקר על דברים פרק כח פסוק ח

יצו ה' אתך את הברכה באסמך. ... ומדקאמר באסמך, ובכל משלח ידך, וברכך בארץ, ש"מ שמילי מילי קתני וכל אחת ברכה בפני עצמה. ואולי המה כנגד מה שנאמר (משלי ו כב) בהתהלכך תנחה אותך, בעה"ז, בשכבך תשמור עליך, בקבר, והקיצות היא תשיחך, לעה"ב, (אבות ו ט) וכשאמר הברכה באסמך, רמז לעה"ב הסמוי מן העין כי אין הברכה מצויה לא בדבר המדוד והמנוי כ"א בסמוי מן העין (ב"מ מב). רמזו בזה שאין הצלחת עה"ז תכלית הברכה, לפי שכולם דבר מדוד ומנוי שיש לו קצבה וגבול וסוף ואינו נצחיות חוץ מן שכר עה"ב אשר עין לא ראתה הוא נצחי והוא עיקר כמ"ש (תהלים קלג ג) כטל חרמון שיורד על הררי ציון וגו'. הוא הטל שעתיד הקב"ה להחיות בו המתים והוא היורד על הררי ציון כי שם שער השמים ומקום

לעליית הנשמות לגן עדן, ואמר כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם. לפי שהחיים ההם נצחיים ועד העולם ע"כ שם עיקר הברכה אבל לא בדבר המדוד והמנוי אשר יש לו תכלה וקץ, ועל ברכה זו אמר יצו ה' אתך את הברכה באסמיה בעה"ב הסמוי מן העין וע"כ אמר אתך כי קנין זה הוא אתך ודבוק בך שהרי השארות הנפש אינו חוץ ממנו אלא תמיד הדבר אתו עמו, לא כן שכר עה"ז שהוא משולח ממנו וכמ"ש הרמב"ם (בשמונה פרקים) שקנין הממון חוץ ממנו ואינו דבק בו אלא הוא משולח מיד ליד כי גלגל הוא החוזר בעולם ועליו אמר ובכל משלח ירך שהוא שכר בהתהלךך בעה"ז:

6. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף קיד/ב

אמר ליה בארבעה לא מצינא בשיתא מצינא אמר ליה ואמאי אמר ליה דחיקא לי מילתא דבריה ועייליה לגן עדן אמר ליה פשוט גלימך ספי שקול מהני טרפי ספא שקל כי הוה נפיק שמע דקאמר מאן קא אכיל לעלמיה כרבה בר אבנה נפץ שדנהו ...